

„...mint egy magasan felcsendülő hangot egyfajta molotov-koktéliként a közbe visszadobjak...”

DrMáriás Bélával beszélget Kelecsényi Sámuel

☛ **Kelecsényi Sámuel:** 2009 március 24-én néztük meg Francis Picabia barátommal drMáriás Béla *Válassz!* című kiállítását¹ a K. Petrys Házban. Francis már halotta a Tudósok zenekart Zürich-benn és itt, Budapesten csendes meghökkenéssel nézte a képeket. Sajnos már a hajnali géppel Barcelonába kellett utaznia, így rám maradt a közvetítő szerepe, hogy – a személyes találkozás elmaradása miatt – megkérdezzem a művészt, hogy mégis kik azok az emberek, akik itt a nyers színek hátterében fölbukkannak, és mit mondhatnék Picabiának, ha emlékeit kellene felidézni a későbbi években?

☛ **DrMáriás Béla:** Legutóbbi, *Válassz!* című kiállításom képei arra keresték a választ, hogy miért számít minden politikának, avagy miért van mindenben ott a politika, s van-e egyáltalán bármi más is itt, ahol élünk, s az, hogy mennyire politizálhatók át az emberi arcvonások, avagy mennyire jelentenek azok is önmagukban politikát, vagyis van-e egyáltalán bármi egyéb mai világunkban, mint akár a nempolitikának is tetsző politika, amely mégis olyan szép és megfoghatatlan, hogy az már önmagában művészet, s talán éppen ezt a helyzetet a legnehezebb nyakoncsípni, kifejezni, s én éppen ezért tettem kísérletet arra, hogy az emberi szabadságot és játékoságot olyan személyes változatban tárjam az érdeklődő elé, amelyben a rajzok, festmények olyan arcvonásokkal operálnak, amelyek a közös szellemi tudatunk mai meghatározójában gyökereznek, a köz arciban, amelyek mégsem azok, mert belülről fakadó tükröszerűségükben alkotásökként már teljesen mást adnak vissza, mint a politika, egy egészen más világot, egy olyat, amelyben semmi sem politika, azaz nem a hivatalos, nem az operáló, hanem egy felszabadító, átértelmezett, az ismeretlennel háziasított futurista népmesei pop-art, amelyből mégis kicsordul mindaz a nyomorúság, amelyben vagyunk, azonban magasan annak a realitásszintje felett, már ha nem tévedek, ugyanis Jankelevich-szerint, aki sokat írt a humorról, a humor értelmezéséhez a szellem emelkedettségére és játékoságára van szükség, amely viszont a mai befogadók mindegyikében nem biztos, hogy megtalálható, így nem biztos, hogy a rajzok táncra perdülhetnek a fejekben, bár nagyon remélem, hogy mégis igen, s épp ezért is hatalmas szerencse, hogy itt járt Picabia, egyik kedvencem, akinek gyönyörű arcvonásai, mivel más világból jön, egészen más, sokkal derűsebb politikai jelentéssel bírnak, de majd úgyis találkozunk még, s egy baráti puszinál egymásbakócolódnak az arcvonásaink, mint egy kelet-nyugati rajz két egybecsengő oldala.

☛ *Régről az a sejtésem, ismerte írásaid, zenéid, képeid, hogy valamiféle felháborodás vezérel a háttérben és azon kevesek egyike vagy, aki nem titkolja nyílt keserűségét és együttérzését a megnyomorított dolgok iránt. Persze nem könnyű ezt követni az általad említett futurista népmesei pop art-ban, amely amilyen vicces, épp*

annyira tragikus is. Miféle múltból érkezett ehhez a kérélelhetetlen főlháborodáshoz?

☛ Kérdésed igazából vicces, mert amikor azt mondom „keserűség”, akkor tulajdonképpen a művészet azon oldalát szólítod meg együttérzéssel, amely nem a szórakoztatás térfelehez tartozik. Vagyis kritikus, tragikus, nihilista, dadaista, romantikus vagy akár szkeptizmusában pozitívista. Mint ha azt kérdeznéd, hogy miért kínlódt az a sok szerencsétlen művész Jézus megfeszítésének az ábrázolásával, ahelyett, hogy valami jó dudás csajokat készítettek volna valami finom anyagból gyakorlati örömszerzés céljából? Vagy vajon pszichés betegségben szenvednek-e a buddhisták, hogy egyetlen vágyuk megszabadulni az anyagi, földi kötöttségektől? Vagy miért írt Kafka annyi súlyos, problémás, szorongásteli dolgot jó szkeccsek helyett? Meg, miért volt annyira ciki módon maga alatt Picasso, amikor a *Guernica*-t festette, s miért éppen az lett a legfontosabb alkotása, és nem valamelyik szépen megfestett tányérja? Vagyis, a keserűség, vagy a felháborodás, ahogyan te nevezed, szerintem egy teljesen normális extatikus állapot, amely abból fakad, hogy adott egy helyzet, amelyben élünk, szellemileg vagyunk, s ezzel, mint töltettel megpróbáljuk azt jobbbá, színebbé, akár utópisztikus szinten igazságosabbá tenni. S, hogy ez valahol romantikus? Hát persze hogy az! A felháborodás és az elkeseredés már önmagában is szintiszta romantika, hát még az, ha valaki ezen túl szeretne mutatni. De, számomra ez az egyetlen gyógyír. Az, hogy a bolondházból kiebrudalt szerencsétlenek kálváriájából írhattam egy vígeposzt, maga az ajándék, vagy az, hogy megfesthettem a celebeket és a politikusokat olyanoknak, amilyeneknek látom. Mert úgy érzem, azáltal, hogy ötleteimmel vagy ihletemmel foglalkozom, teljesítem azt a feladatot, amellyel az istenek, ufók vagy a tudatalattiban szirénázó házmesterek megbíztak, és csak ezek megvalósítása által tudom magamat igazán jól érezni.

☛ *Mikor kezdted érezni az ufó-házmesterek szirénázó sugallatát, hogy neked írnod, festened, zenélned kell? Kik inspiráltak a boldog újvidéki időkben?*

☛ Először a zene lépett az életembe, mivel gyerekkorom óta rengeteg muzsika vett körül a legminőségibb komolyzenétől a jazz-en és a kortárs kísérleti zenén át a magyar népzeneig és a balkáni rezesekig. Hétéves koromban keztem zongorát és harsonát tanulni, s mivel édesanyám az Újvidéki Rádióban dolgozott komolyzenei szerkesztőként rengeteg koncertet és lemezt hallgathattam meg az operáktól a free jazz-ig, a kitűnő big band-ektől a legelvadaltabb kortárs kísérletekig. Tizenötévesen léptem fel először egy klasszikus jazz-együttesrel, majd kísérleti és improvizációs zenéket ját-

¹ drMáriás: *Válassz!* K. Petrys Ház, Budapest, 2009. márc. 24 – ápr. 17. (ld: Szombathy Bálint: *Doktor választási vonalon*. Balkon, 2009/4., 17-19.)

drMáriás Béla és Kelecsényi Sámuel
2009, Budapest; © fotó: Frankl Aliona

szottam többek között Boris Kovac-csal és Tickmayer Istvánnal, valamint különböző saját vezetésű formációkkal. Később, bár már gyerekkorunk óta ismertük egymást, egy iskolába, társaságba jártunk Badával, tinédzserekként kezdtünk el komolyabban barátkozni, dumálni, és egyfajta művész-társaságot kialakítani. Így ötlöttük ki azt is, hogy a pincéjét átalakítjuk műteremmé, galériává, koncerthelyszínné, amit meg is valósítottunk. Így a nyolcvanas évek elején már ott egy csomó kiállítást, bulit, koncertet rendeztünk, olyan szellemiségben, ahogyan a szentendrei Vajda Lajos Pincegaléria működött, amelyről akkor még nem is tudtunk. Ekkor alakult meg a Tudósok, ekkor születtek meg az első komolyabb festmény-sorozatok, kísérletezés anyagokkal a bádogtól a papíron át a szarig, ekkor írtam első szövegeimet a szürrealizmus és az automatikus írás határán, első érzékeny és vad líraiságú töredékverseimet és néhány műbírálatot többek között az Új Symposion számára. Majd tizennyolcévesen be kellett vonulnom több, mint egy évre tüzérnek a Jugoszláv Néphadseregbe, s amikor visszatértem, akkor már úm. kész művészeknek éreztük magunkat, s immár rendes kiállításokat rendeztünk, performanszokat, koncerteket tartottunk Újvidéken, Belgrádban, Szabadkán, Eszéken, majd később Budapesten, Szentendrén, Miskolcon, s innentől már ismered a történetet.²

☛ *Talán túlzás, hogy ismerem, hiszen oly sok műfajban dolgozol. Kedvenc olvasmányaim voltak az ÉS-ben megjelenő szellemes kiállítás beszámolóid, kritikáid. Mégis neved inkább a Tudósok zenekarához kapcsolódik, nem érzel ezzel kapcsolatban valami hiányt az irodalommal vagy a festészettel szemben? Vagy ez a sokszínűség lételemed és nem izgat különösebben, ki-mit gondol veled és dolgaiddal kapcsolatban?*

☛ Ha az lenne a fontos, hogy a dolgaiddal kapcsolatban ki-mit gondol, lehet, hogy már felakasztottam volna magamat. Másrészt persze az sem igaz, hogy nem érdekel, hogy mit mondanak, főleg ha hiteles emberek teszik őszintén, akár

pozitív, akár negatív előjellel. Mégis, ami leginkább számít, hogy átjön-e az embereknek az, amit csinálok, üzenek, értik-e a tréfát, iróniát, a lírait, a vérkomolyat, a tragikusat. S ebből a szempontból vagyok talán a legnehezebb helyzetben, mert az, hogy én más környezetben, vérmérsékletben, kultúrában nevelkedtem annyira mássá tesz, hogy borzasztóan vékonynyá válik a csapás, amelyen az itteni közönységgel kommunikálhatok, s megértethetem magamat, már ha egyáltalán... Beuys- és Cage-előadásokon, punk és freejazz-koncerteken, beat és avantgárd irodalmon, esztétikán, filozófián szocializálódtam, így a zenében rockoperákra, irodalomban nyelvi zsonglőrködésre, képzőművészetben az osztrák minimál-feelingre és a satírozott kerttítőpépre kihelyezett hangulatban akár röhögök, akár sikoltozok, sokszor nem értik, mire is gondolok.

Visszatérve a kérdésedre: sokan valóban a Tudósok együttes tagjaként ismertek meg, s ismernek talán ma is, mivel a zene sokkal könnyebben terjed, mint mondjuk az irodalom, és ennek következtében sajnos sokkal kevesebben ismerik a regényeimet és még kevesebben a verseimet, holott ezeket tartom művészetem legbensőségesebb, legkorhűbb, legerősebb megnyilvánulásainak. Ez részben azért van, mert az irodalmi kánon a legkonzervatívabb és legzártabb

² Ld. még: *Kívül és belül. Máriás Béla és Antal István beszélgetése*. Balkon, 2001/4., 19-21.; *Ne aggyad az agyad! Bada Dada és Antal István kiállítása*, Balkon, 2002/4., 17-20.

művészeti mezőny kis hazánkban, amely nem vesz tudomást azokról, akik nem teadélutánokhoz igazodó szöveccel és szalonpolitizálásal foglalkozó szövegeket írnak, és én ezek közé tartozom. Ilyenkor térek vissza a koncertekhez, mint egyfajta költői-irodalmi performanszokhoz, amelyek teljes szabadságot nyújtanak.

☹ *Keményen és keserűen fogalmazol. De igazad van, ezzel így nem is érdemes foglalkozni. Talán még annyit, Duchamp után szabadon: „a lépcsőn lemenő magyar politikusok”. (de ez sem visz sehová). Ha már említetted Beuys és Cage nevét, kíváncsi lennék, hogy látod hatásukat ?*

☹ Két égetni és imádni való arc voltak, akikkel szívesen összeverekednék, vagy vonóstróban előadnám velük Hendrix, Janáček és Grieg darabjait. Amit a művészetben elkövettek, azért minimum azt érdemelnék, hogy komoly köztereken álljanak szobraik, mint igazi felszabadítóké, de hát helyettük mások állnak. De azt is el kell mondani, hogy ahogy felszabadították a kispolgári tanácsstalanság bugyraiban vergődő zenét és képzőművészetet, ugyanúgy ma azok, akiknek a szemlélete ellen ők valamikor küzdöttek, most beépítik az ő vívmányaikat művésztükbe, s hivatkoznak rájuk bátran és hangosan, ami nem hogy szájalmas, hanem tulajdonképpen hajmeresztően felháborító. De mindez nem számít, mert a valódi szellemi értékekhez ennek úgy sincs semmi köze. Cage-től legszívesebben preparált zongorára írt gyönyörű, lírai szerzeményeit szeretem és teljesen elképesztő, a legtágabb tudat határait is továbbfeszítő duóit Sun Ra-val, míg Beuys-ot szociális fővárázslóként zártam a szívembe, a mitikusság egyik legnagyobb megújítójaként, akit én még nem láttam hibáznai, s paradox módon rajzai, akvarelljei állnak a szívemhez legközelebb.

☹ *A néző együtt néz a művésszel és csodálkozik, és legbelül újra alkotja a dolgokat és ki tudja hová jutunk? Ma kiket kedvelsz, kik állnak hozzád közel, mint szellemi társak, világítótornyok?*

☹ Charles Bukowski írta le legalább ezerszer azt az alaptézisét, hogy „tartsd magad távol a tömegetől és a fősodortól”. És tényleg, ha ezt megfogadod, egy egész sor isteni, elképesztő, éltető arcot fogsz felfedezni, akár a sarki kocsmában, akár a világ bármely vasútállomásának éjjeli várótermében. James Chance-re, kedvenc szaxofonistámra egy New York-i metróállomás távoli mellékfolyosója mélyén berendezkedett Siberia bárban futottam rá, a szentpétersvári N.O.M. együttesre Koper egy teljesen szürreális terén, Ted Milton-t és a Blurt kazettáját először egy nyolcadik kerületi romházban hallottam, nem beszélve a megannyi környezetünkben élő természeti kincsről, mint amilyen a nemrég elhunyt Antal István Jusuf vagy Tarr Sándor volt, s akik még élnek, Buk-tól feLugossy Lacáig, Jonny Rotten-től Enzo Cucchi-ig, Baselitz-tól Nyikoláj Kopejkinig, a La

Fura del Baus-tól Archie Shepp-ig, és még hosszú a sor, persze jónéhány feltörekvő fiatal is beleértve, akiknek utat kell mutatni azzal, amit az ember érez, csinál, képvisel, gondol, lereagál, hogy ők is, ha az megérinti őket, tovább vihesék a lángot.

És, ha visszakanyarodunk első mondatodhoz, valahol Francis Picabia is él, ahogyan valamennyi társa is, még ha kicsit mélyfagyasztott állapotban is a múzeumok kriptájában, de akkor is valahol ott vannak, akár a szuprematizált Akademiárod valamelyik égi kilövbázisán, és várnak ránk, miközben szigorú éltető tekintetüket ránk szegeznek ide lentre, s látják, hogy minden a legnagyobb rendben van, ha mi jól vagyunk, jól tudunk lenni, élni, s rettenetes éltető kíváncsisággal, a belőlünk kiömlő spiritusszal még megannyiszor vidáman odabaszni, majd ismét felháborodni, és abból örömet gyúrni, és így tovább, amíg a főnök be nem száll a szoritóba, hogy kiüssön és végleg megnyugtasson mindannyiunkat.

☹ *Izgalmas névsor, fontos művészek. Néhány napot Diósgyőrben és Bükkszentkereszten töltöttem, apám és az ősi rokonaim kerestem és megdöbbenem. Nem művészek, mészégetők, erdészek a távoli múltból, és akik még élnek, szeretettel öleltek 200 év távolából magukhoz. Tudom, elkanyarodtam most beszélgetésünk sodrától.*

Picabia, Baselitz, Bukowski, vasútállomás, favágók és így összerázva, legyen meg az ő akaratuk. Miféle főnökökről beszélsz? Kikre gondolsz?

☹ A főnök, akire céloztam, maga a halál, amely életünk egyik, ha nem a legizgalmasabb viszonyítási pontja. Az őt megszemélyesítő semmivel, nullával, ször-

DRMÁRIÁS BÉLA
Bokros Lajos mint Poszeidón, 2009

DRMÁRIÁS BÉLA
Kiss Péter a megszorítások jegyében megadja magát egy pulykának, 2009

nyekkel, amelyekkel életünk során végig bokszolunk már régóta foglalkozom, s ez, mint téma, vagy motívum az idővel párhuzamosan haladva ugyancsak fejlődik bennem, s egyre más dimenziót, jelentést nyer. S, mi tagadás, a haláltól való félelem az élet talán legnagyobb mozgatórugója, a megsemmisülés elleni berendezkedés és küzdelem, amely igazából akkor csap át egy katartikusan felszabadító tényezővé, amikor az ember azt elfogadja. A pillanat, amelyben elfogadjuk a halált – persze nem akárhogyan, hanem ha valóban szembenézünk vele – megadja később az életszeretet legszebb, legalapvetőbb dimenzióját, az ő olyan elfogadása által, amely egyrészt az elkerülhetetlen tragikum fölé emelkedést hozza, másrészt az egyfajta megújult életszeretettel való túllépés által teszi őt minden napossá, s végkicsengésében mellékessé. Mondd ki: meghaltam, éld át, játszd el, nyomtass magadról búcsúcédulát, nézelődj a temetőkbén, válaszd ki hol szeretnél nyugodni, kérj temetési árajánlatot, s minél többet foglalkozol vele, annál egyszerűbbé, triviálisabbá, megrendezhetőbbé, szebbé és nevetségesebbé válik külsőségeiben, miközben azáltal, hogy a szádhoz emeled, beveszed, megrágod, lenyeled, végül ki is adod magadból, s raklapnyi rakoncátlansággal a fejedben megkönnyebbülten fogadod el azután az életet, mint pályát, amelyen ezek után sokkal szabadabb a szereped. Ha akarod játszol, ha nem akarod, nem játszol, hol belerúgsz a labdába, hol meg csak beszélgetsz, vagy, ha nem érdekel a meccs, lemész a pályáról, s azt csinálod, amit a legjobban szeretsz, aztán később meglátod, visszatérjél-e, mikor, s hogyan, de mindenképpen egészen máshogyan, annak tudatában, hogy a cél igazából csak te magad lehetsz, ennél fogva a rendelkezésre álló idő kevés, így minden egyszerre lesz sokkal fontosabb és relatívabb, mint azelőtt.

✦ Örülök, hogy erről beszélsz, mert mint mozgatórugó, izgalmas területek felé repít téged. Szuverén, mással össze nem téveszthető tájak felé, akár irodalomról, festészetéről vagy zenéről legyen szó. Fájdalmas tájak is, mondhatnám.

✦ Halál sokfajta van, s közülük az, amely ritualizálja, izgatja, érzelmessé, értelmessé teszi az életet, jóformán nem más, mint kitűnő életelixír, hisz éltet. Hogy mire gondolok? Van Bukowskinak egy novellája, melynek a címe: *Az apa halála*. Arról szól, hogy meghal a faterja, s miközben a többiek szomorkodnak, gyászolnak, a test elpakolásával és az örökség megkaparintásával vannak elfoglalva ő megismeri, megkönyörkezi, majd megkúrja az apja nőjét, s a nagy egymásbafeledkezésben elfelejtik végignézni, amint az öreg bedobják a gödörbe. Ez a páratlanul pimasz és eszement életszeretettel teli történet

nem másról szól, mint arról, hogy neki az apjából nem a maga után hagyott anyagiak, a színpadias gyászolás, pityergés kell, vagy a már feltámaszthatatlan test, amely örökre úgy marad, ahogy, hanem a nője, vagyis az általa megszemélyesített életszeretet, vadság, erotika, örület, pimaszság, emberi egyszerűség, avagy nyers, ösztönös életerő és egyben szarás a világ pofájába bele. Ilyen, de csak ilyen értelemben értetem úgy, hogy éljen a halál. Az igazi halál, mint megsemmisülés pedig, ahogy mondod, szomorú, de éppen ezért vagyunk megáldva a szent örülettel, akár művészet, akár megvilágosodás, akár egyszerű jókedv formájában, hogy az ő pofájába röhöghessünk, s akár annyira ne vegyük őt figyelembe, már csak heccelés céljából is, hogy az életünk legutolsó pókerpartijában is bátran feltegyük temetkezési helyünket bármilyen minimális tét elenében, hogy lecseréljük mondjuk a legkényelmesebb és legbiztonságosabb örök nyugvóhelyet akár egyetlen újabb pillanatra az életünkből.

✦ *Nehogy azt gondolja az olvasó, hogy közeleg a halál és ez a két ember távolodni akar a dolgok egyszerű döbbenetétől, miközben kövel dobáljuk a Holdat és nem maradt semmink, csak egy baráti ölelés. Ha reggel felébredsz, mi dolgoz a világban?*

✦ Korán kelek, s ilyenkor máris beindul minden magától, akár egy lavina. Szeretek lubickolni a tervek, feladatok, álmok és gondok aknamezején, miközben azon tűnődök, hogy ezek a különböző tevékenységek milyen gyönyörű rácsot építenek körém, kijelölve azt a szép és vágyott bőrtönt, ami én magam vagyok, mely börtön falai minden újabb tevékenységemmel és az idővel egyre közelebb kerülnek hozzám, rám, belém, önmagam megismeréséhez és feltáráshoz azért, hogy végül rájöhessek, hogy ez a börtön az egyetlen út, amelyet járhatok, hogy magamat megismerve, mint egy magasan felcsendülő hangot egyfajta molotov-koktéllként a közbe visszadobjak, majd az égbe meredő lángoknak örülhessek, s megkönnyebbüljek.

A horvátországi Spitben lesz egy kiállításom két hét múlva³, arra készítek egy új anyagot, amely húsz nagyméretű krétarajzból áll, azután pedig a szlovén tengerparti Koperbe veszem az irányt, ahol koncertünk lesz egy fesztiválon. Már most örülök, hogy habzsolhatom majd a napfényt, miközben új regényemet rakom össze fejben, amelyet ősszel szeretnék megírni. Jó évente egyszer-kétszer visszatérni oda, az isztriai tengerpartra, lelki otthonomba, egyszerre kiereszteni és feltöltődni, de jó vissza is térni ide, a szorítóba, a munkatáborba, az aknamezőre.

Addigi is ámen, és mindenkinek jó egészséget, jó szerencsét és mielőbbi gyógyulást kívánok!!!

³ Bukowski Splitben. Ghetto Galéria, Split, 2009. júl. 7 – aug. 6.